

Kolehmainen, Antti – Räbinä, Timo

Jäämistösuunnittelu I ja II

Alma Talent. Helsinki 2020 ja 2021. 475 + 533 sivua.

1. Yleistä teosten sisällöstä

Kysymys, millä tavoin yksilö voi vaikuttaa tulevan jäämistönsä kohtaloihin, on herättänyt viime aikoina paljon huomiota tiedotusvälineissä. Sanoma- ja aikakauslehdet sisältävät harva se päivä kirjoituksia, joissa annetaan ohjausta näissä asioissa. Tyypillisiä tietoisuuksien aiheita ovat esimerkiksi elämänkumppanin aseman turvaaminen, mahdollisuus rintaperillisen sivuuttamiseen, pätevän avioehdon tai testamentin tekeminen ja perimyksen liittyvien verojen minimointi.

Tähän samaan tematiikkaan pureutuvat professori *Antti Kolehmainen* ja oikeusneuvos, dosentti *Timo Räbinä* nyt arvioitavassa kaksiosaisessa teossarjassaan. Sen ensimmäisessä osassa (*Jäämistösuunnittelu I*) aihetta käsitellään perittävän toteuttaman suunnittelun näkökulmasta, ja toisessa osassa (*Jäämistösuunnittelu II*) mielenkiinto suunnataan lesken ja perillisten toimintaan perinnönjättäjän kuoleman jälkeen. Suunnittelun kohteina tarkasteltavia asiaryhmiä ovat kummassakin osassa seuraavat neljä: 1) kuolinpesän hallinto, 2) jaettavaksi tulevan omaisuuden määrä ja laatu, 3) kuka tai ketkä ovat omaisuuden saajia sekä 4) mitä ja kuinka paljon he jäämistöstä saavat. Tarkastelussa otetaan huomioon sekä yksityisoikeudelliset että verotukselliset näkökohdat.

Kirjoittajat eivät ole teemansa kanssa asialla ensimmäistä kertaa. Heiltä ilmestyi vuonna 2012 teos *Jäämistösuunnittelu*, jossa keskityttiin perittävän käytettävissä oleviin keinoihin ohjata varallisuuden siirtymistä jälkipolville.¹ Uusi teossarja tarjoaa näin aiheeseen tätä ensiteosta selvästi laajemman näkökulman, tuodaanhan siinä tarkasteluun mukaan perittävän kuoltua tapahtuva kuolinpesän osakkaiden jäämistösuunnittelu. Laajentumista on tapahtunut myös sivumäärässä. Kun vuoden 2012 Jäämistösuunnittelu-kirjalla oli mittaa (ilman hakemistoja) 347 sivua, uusi Jäämistösuunnittelu I yltää 475 sivuun ja Jäämistösuunnittelu II 533 sivuun. Tarjolla on siis runsaan 1 000 sivun laajuinen tietopaketti.

1. Teoksesta on *Pekka Tuunaisen* laatima kirja-arvostelu; ks. lähemmin Defensor Legis 2013, s. 682–684.

Tarkastelun painopiste teoksissa on Suomessa asuvan perittävän yksityisvällisyyteen kohdistuvassa jäämistösuunnittelussa. Yrityksen sukupolvenvaihdokseen liittyvät kysymykset on joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Melko selvä raja on tehty myös luonteeltaan kansainvälisyksityisoikeudellisten kysymysten suhteen. Perittävän mahdollisuus lakiviittauksen avulla määrätä perimyksen sovellettavasta laista saa kyllä ansaitsemansa huomion, mutta muuten on näiden ongelmien käsittely jätetty suppeaksi.

2. Teosten rakenne

Jäämistösuunnittelu siinä muodossa, kuin se tässä teossarjassa käsitetään, on laaja kokonaisuus, jota voidaan hahmottaa monella eri tavoin. Aihetta saatetaan lähestyä ensinnäkin perittävän tai perillisten käytettävissä olevien instrumenttien näkökulmasta. Tällöin käsitellään esimerkiksi lahjan, testamentin ja avioehtosopimuksen käyttämistä jäämistösuunnittelun välineinä. Toisen mahdollisen jäsennysperusteen tarjoavat jäämistöintresanttien oikeudet, niiden huomioon ottaminen ja niiden sisältöön vaikuttaminen. Tarkasteltavina ovat tällöin esimerkiksi puolison avio-oikeuden, rintaperillisten lakiosaoikeuden ja toissijaisille perillisille perintökaaren (40/1965, PK) 3 luvun säännösten mukaan kuuluvien oikeuksien perittävän määräämisvallalle asettamat rajoitukset. Merkitystä on lisäksi etutahojen menettelyllisillä oikeuksilla esimerkiksi kuolinpesän hallinnossa ja perinnönjaossa, samoin kuin menettelyä koskevilla kysymyksillä yleisemminkin.

Nämä kaksi lähestymistapaa on teoksissa yhdistetty. Tämä näkyy hyvin jo ensimmäisen osan 2. luvussa ”Parisuhdenormisto ja jäämistösuunnittelu”, jossa tarkastellaan yhtäältä avioehtosopimusta jäämistösuunnittelun välineenä ja toisaalta avio-oikeuskysymysten huomioon ottamista erilaisia jäämistöjärjestelyjä tehtäessä. Luvusta selviää näin esimerkiksi se, mitä eri määräyksiä avioehtosopimukseen voidaan ottaa. Tämän ohella lukijalle annetaan hyvä kuva siitä, millaista epävarmuutta esimerkiksi osituksen sovittelua koskeva avioliittolain (234/1929, AL) 103b § voi saada aikaan testamentin tai lahjan tehokkuutta ajatellen: perittävän avio-osan suuruus ei ole täysin ennakoitavissa, vaikka häneltä jäävä omaisuusmäärä melko tarkasti tiedettäisiinkin. Ykkösosan myöhemmissä luvuissa esitys etenee päälukujen tasolla instrumenttivetoisesti niin, että luvussa 3 käsitellään testamenttia, luvussa 4 henkivakuutusta, luvussa 5 lahjaa, luvussa 6 erityyppisiä luovutuksen ja testamentin rajoilla liikkuvia oikeustoimia, luvussa 7 perinnöstä luopumista perittävän eläessä ja luvussa 8 edunvalvontavaltuutusta. Lukujen sisällä tarkastelu on sitten vuorostaan ”oikeusperusteista”. Selvitettävänä

siis on, mitä rajoituksia tai reunaehtoja esimerkiksi lesken avio-oikeus tai rintaperillisten oikeus lakiosaan asettavat tietyn suunnittelukeinon käyttämiselle.

Perillisten ja lesken jäämistösuunnittelua koskevan Jäämistösuunnittelu II:n dispositio on hieman toisenlainen. Se etenee enemmänkin kuolinpesän selvitykseen ja jakoon kuuluvien osavaiheiden mukaisesti. Tarkasteltavina ovat luvuittain esitettynä: 2. perunkirjoitus, 3. kuolinpesän hallinto, 4. jäämistöomaisuutta ja perillisasemaa koskevat oikeustoimet (kuten perintöosuuden luovutus ja perittävän kuoltua tapahtuva perinnöstä luopuminen), 6. jäämistöositus, 7. PK 3 luvun mukainen pesänjako ja 8. perinnönjako. Lyhyen katkon tähän kronologiseen etenemiseen aiheuttaa jäämistöoikeudellista avustusta ja työhyvitystä käsittelevä 5. luku. Perhevarallisuus oikeuden näkökulmasta osaa II voisi ehkä parhaiten luonnehtia kuolinpesän osakasta avustavan lakimiehen oppaaksi, jossa annetaan tietoa osakkaan oikeuksista ja niiden toteuttamisesta. Varsinaiset suunnittelunäkökohdat tulevat selvemmin esille verotuksellisissa jaksoissa, joille onkin tässä osassa perustellusti annettu huomattava painoarvo. Esimerkiksi omaisuuden myyntiä jankohdasta taikka osituksen ja perinnönjaon sisällöstä päätettäessä voi olla tärkeää kiinnittää huomiota eri vaihtoehtojen veroseuraamuksiin ja tietyn vaihtoehdon valinnalla saavutettavissa oleviin verosäästöihin.

Teosten rakenteen, esimerkiksi lukujaotuksen ja esittämisjärjestyksen pohjittaminen on varmasti tuottanut kirjoittajille paljon työtä ja päänvaivaa. Tässä tehtävässään he ovat onnistuneet erinomaisesti. Tarkastelu etenee luontevasti ja johdonmukaisesti, ja asiat tuntuvat tulevan esille oikeissa yhteyksissään. Turhaa toistoakaan en teoksia lukiessani havainnut – kaikkea toistoahan ei tämän kaltaisissa kirjoissa voi eikä tarvitse yrittääkään välttää.

3. Käsitteilytapa

Kun teoksen nimenä on Jäämistösuunnittelu, sen pääsisällön voisi olettaa olevan teoksen tarjoamissa konkreettisissa toimintaohjeissa. Lukijalle siis annettaisiin kuvauksia pulmallisiksi osoittautuneista käytännön ongelmatilanteista ja kerrottaisiin esimerkiksi siitä, millä tavoin tietty omaisuus voidaan kätevimmin siirtää halutulle uudelle omistajalle rintaperillisten lakiosasuojan estämättä tai miten osituksen ja perinnönjaon suhteen pitäisi menetellä, jotta tietty perillisten suunnittelema myynti saataisiin toteutetuksi mahdollisimman kevin veroseuraamuksin. Tällaista tietoa Jäämistösuunnittelu -teossarja antaakin, mutta ei aivan yksinkertaisella tavalla. Mistään maallikolle suunnatusta, helpotajuisia menettelyvinkkejä jakavasta esityksestä ei ole kysymys, vaan teokset on tarkoitettu vaatimaan ammattikäyttöön.

Tyypillisestä käytännön opaskirjasta *Jäämistösuunnittelun* erottaa ennen muuta kirjoittajien työlleen asettama tutkimuksellinen tavoite. Teoksen ykkösosan alkusivuilla määritetään sen tutkimuskysymys: *millä tavoin ja missä laajuudessa perittävä pystyy muovaamaan sitä lopputulosta, joka seuraa lakiperusteisten normien varaan jättäytymisestä*. Samalla tavalla on tutkimuskysymys muotoiltu kakkososassa – kuitenkin niin, että jäämistösuunnittelijoina ovat siinä perittävän asemesta leski ja perilliset. Asetettu kysymys ei jää vastausta vaille, vaan teossarjan kumpikin osa päättyy yhteenvetolukuun (”Kokoavia näkökohtia”), joka sisältää tiivistetyn kuvauksen jäämistösuunnittelun tarjoamista mahdollisuuksista.

Tutkimuksellinen ote näkyy myös siinä, että teossarja sisältää valtavan määrän voimassaolevan oikeuden sisällön lainopillista tarkastelua. Voi sanoa, että siinä tulevat käsitellyiksi likimain kaikki käytännössä tärkeät perintökaaren säännökset sekä jäämistöoikeudellisesti relevantit avioliittolain normit. Laajasti huomiota osakseen saavat myös monet perintö- ja lahjaverolain (378/1940, PerVL) sekä omaisuuden luovutusvoittoverotusta koskevat tuloverolain (1535/1992) säännökset. Jäämistö- ja aviovarallisuus oikeudellisten säännösten merkitys on suurimmillaan perittävän harjoittamassa jäämistösuunnittelussa, kun hänen täytyy ottaa huomioon esimerkiksi rintaperillisten, lesken ja toissijaisen perillisen asemaa koskevat perintökaaren pakottavat säännökset. Perillisten ja lesken jäämistösuunnittelussa taas painottuvat vero-oikeudelliset näkökohdat. Osakkaathan saavat yleensä toimittaa osituksen ja perinnönjaon sopimallaan tavalla – avioliittolain ja perintökaaren jakonormeista piittaamatta – mutta toimituksen verovaikutuksista he eivät voi disponoida.

Vaikka oikeustilan kuvaus on tarkoitettu ennen muuta tukemaan teoksen pääkysymyksen, jäämistösuunnittelun mahdollisuuksien arviointia, se saa välillä melko itsenäisen aseman. Kirjoittajat eivät tyydy laista suoraan ilmenevien pääsääntöjen esittelyyn vaan ottavat monesti kantaa myös säännösten synnyttämiin tulkintaongelmiin, kiistanalaisiakaan kysymyksiä väistämättä. Tällaista tarkastelua sisältyy sekä perhevarallisuus- että vero-oikeudellisiin jaksoihin. Monessa kohdin teos muistuttaa näin enemmän verojuridiikalla rikastettua jäämistö- ja aviovarallisuus oikeuden tieteellistä yleisesitystä kuin käytännön käsikirjaa. Esitys pysyy kuitenkin koko ajan käytännönläheisenä ja konkreettisenä. Lukijalle tarjotaan hyvää, systemaattisella otteella kirjoitettua ja selventävillä esimerkeillä havainnollistettua jäämistö- ja verolainoppia, jonka tarjoamaa oppia hän voi sitten hyödyntää omassa tapauksessaan. Tällainen tieto on etenkin juristilukijalle huomattavasti käyttökelpoisempaa kuin yksittäisiä ongelmatilanteita varten annettu keittokirjamainen opastus. Tässäkin pätee vanha viisaus: mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria.

Tarkasteluotteen tieteellisyydestä kertoo myös teoksen laajahko lähdeluettelo. Lähteisiin myös viitataan niin kuin tutkimuksellisissa lainopissa on ollut tapana. Kriittinen lukija ei tosin voi välttää havaitsemasta viittaustarkkuudessa lievää epätasaisuutta. Teoksissa on kohtia, joissa lähdeviitteiden tai lisälähteiden mer-

kitseminen olisi lisännyt tekstin vakuuttavuutta ja tarjonnut apua käsiteltävästä aiheesta lisätietoja etsivälle.

Teossarjan kumpikin osa on kauttaaltaan huolellista työtä, enkä havainnut niissä varsinaisia asiavirheitä. Pientä huomautettavaa toki aina löytyy; näin laajaan esitykseen tahtoo esimerkiksi väkisin jäädä epäjohtonmukaisuuksia. Otan seuraavassa esille yhden tällaisen kritiikille alttiin kohdan.

Teoksen I osassa (s. 98–99) nostetaan esille oikeustieteessä runsaasti keskustelua synnyttänyt tulkintaongelma: lesken PK 3:1a:n mukaisen asumissuojan mahdollinen vaikutus lakiosan laskemiseen. Ongelma konkretisoituu, kun jäämistöön sisältyy lesken elinikäiseen hallintaan PK 3:1a:n nojalla jäävä asunto ja esimerkiksi perittävän tekemän testamentin tai ennakkoluovutuksen vuoksi joudataan määrittämään rintaperillisten lakiosien suuruudet. Syntyy kysymys, ote taanko asunto lakiosalaskelmassa huomioon täydestä arvostaan vai tehdäänkö siitä lesken hallinto-oikeudesta aiheutuvaa rasisusta vastaava vähennys.

Oikeuskirjallisuudessa tulkintaongelmaan on tarjottu kahta vastakkaista ratkaisua: *Aulis Aarnion*, *Urpo Kankaan* ja *Ahti Saarenpään* puoltama vähennyksen torjuva kanta sekä *Markku Helinin* ja allekirjoittaneen omaksuma hallinto-oikeusvähennyksen tekemistä suosittava kanta.² Kolehmainen ja Räbinä päätyvät, näkemyksensä hyvin perustellen, puoltamaan jälkimmäistä tulkintaa.³ He toteavat sen johtavan oikeudenmukaisempiin lopputuloksiin kuin tulkinnan, jossa perillisten omistaja-asemaa merkittävästi rajoittava hallinto-oikeus jätetään kokonaan huomioon ottamatta.

Sama kysymys nousee esille teoksen II osassa (s. 481–482). Siinä kirjoittajat yllättäen arvioivatkin kysymystä toisin. He pitävät oikeustilaa epäselvänä, mutta arvelevat vallitsevan kannan olevan, että lesken asumisoikeutta *ei* tule ottaa huomioon lakiosia laskettaessa. Näyttää siis siltä, että I osassa esitetty päinvastainen kannanotto olisi kirjoittajilta kokonaan unohtunut.⁴ Esityksen perusteella ei ainakaan synny sitä vaikutelmaa, että kysymys olisi tietoisesta – heinäkuun 2020 ja huhtikuun 2021 välisenä aikana tapahtuneesta – kannanmuutoksesta.

2. Tästä keskustelusta kokoavasti ks. Lohi Tapani, *Legaatinsajaan oikeusasemasta*. Talentum 2011, s. 272–280.

3. Kysymystä tarkastellaan teoksessa myös *perintöosien* laskemisen kannalta ja päädytään käyttö-oikeusvähennyksen tekemisen kannalle. Ks. lähemmin Jäämistösuunnittelu I, s. 351.

4. Hieman yllättävältä kirjoittajien kannanotto tuntuu myös verrattaessa sitä heidän yhtä sivua aikaisemmin perintöosien määrittämisen osalta omaksumaansa tulkintaan. Tässä kohdin he nimittäin päätyvät – käsityksensä laajasti perustellen – sille jo I osassa edustamalleen kannalle, että lesken PK 3:1a:n mukainen oikeus tulee ottaa huomioon perintöosia määrittäessä. Saatetaan kysyä, eivätkö ne hyvät argumentit, joita kirjoittajat mainitun tulkinnan tueksi esittävät, olisi puoltaneet saman säännön noudattamista myös lakiosalaskelmissa.

4. Jäämistöjärjestelyjen verovaikutuksista

Teossarjassa käsitellään seikkaperäisesti erilaisiin jäämistöjärjestelyihin liittyviä verotuskysymyksiä. Tämä tarkastelu paitsi antaa lukijalle erinomaisen perehdytyksen jäämistövero-oikeuteen myös tuo havahduttavalla tavalla esille sen, kuinka suuressa määrin perittävän kuolemaan liitännäisten varallisuusdispoointien verovaikutukset voivat määräytyä perittävän ja hänen oikeudenomistajiensa tekemien valintojen mukaan. Tietyn varallisuuden jälkipolville siirtämisestä tai perinnöksi jättämisestä aiheutuva verorasitus ei todellakaan ole vakio, vaan siihen on mahdollista vaikuttaa monin eri keinoin. Huomattava merkitys saattaa olla ensinnäkin sillä, millaisia määräyksiä perittävä testamenttiinsa tai lahjakirjaansa ottaa tai miten hän omistajanvaihdot ajoittaa. Vähintään yhtä tärkeiksi voivat osoittautua ne ratkaisut, joita perittävältä jääneet leski ja perilliset tekevät esimerkiksi osituksen, perinnönjaon ja jäämistöomaisuuden luovuttamisen suhteen.

Jäämistöjuristin ammattitaitoon kuuluu, että hän hallitsee vaihtoehtoisten jäämistöjärjestelyjen veroseuraamuksissa olevat erot. Oikeustieteessä ja lainvalmistelussa olisi kuitenkin syytä joskus pysähtyä pohtimaan myös sitä, missä määrin tällainen erikohtelu on oikeuspoliittisesti perusteltua. Onko siis perintöverotuksessa järkevää antaa merkitystä esimerkiksi sille, täyttääkö tietty perittävän perilliselleen antama lahja perintöverotuksen näkökulmasta ennakoperinnön tunnusmerkistön? Minkä takia vaikkapa järjestely, jossa perittävä antaa jokaiselle lapselleen 100 000 euron lahjan ja jättää loput varansa heille perinnöksi, saa aikaan pienemmät verot kuin järjestely, jossa mainittu lahjoitus tehdään inter vivos vain osalle lapsista ajatuksin, että lasten väliset suhteet tasaantuvat perinnönjaossa PK 6 luvun ennakoperintösäännösten nojalla? Yhtä lailla voidaan kysyä, tuleeko avio-oikeudesta vapaan omaisuuden luovuttamisen tasingoksi todella saada aikaan aivan erilaiset veroseuraamukset kuin jos tasingoksi valitaisiin avio-oikeuden alaista omaisuutta.

Sikäli kuin jäämistöjärjestelyjen veroseuraamuksissa havaitaan asiallisesti perusteettomia eroja, kysymys on merkittävästä ongelmasta. Tällainen sääntely saa ensinnäkin aikaan jäämistöintresanttien epäyhdenvertaista kohtelua. Jos esimerkiksi kaksi rintaperillistä on saanut perittävältään yhtä suuren vastikkeettoman varallisuusedun, saannosta välittömästi tai välillisesti koituvat veroseuraamukset eivät saisi ilman perusteltua syytä poiketa toisistaan. Toinen haitallinen seuraus on, että verotusnäkökohdat alkavat helposti ohjata liiaksi ihmisten käyttäytymistä ja saada heidät valitsemaan kannaltaan epätydyttäviä ratkaisuja. Ajatellaan vaikkapa jäämistöositusta, jossa lesken tasinko-oikeus olisi kaikkien osakkaiden kannalta tarkoituksenmukaisinta toteuttaa niin, että tasingoksi annetaan perittäville kuulunut avio-oikeudesta vapaa loma-osake. Tieto siitä, että tällaista varallisuudensiirtoa arvioidaan verotuksessa vapaaehtoisena

luovutuksena eikä verovapaana tasinkosaantona, voi saada osituspuolet valitsemaan tasingoksi jotakin avio-oikeuden alaista omaisuutta, vaikka näin ei ehkä päästäisikään esineellisessä mielessä optimaaliseen lopputulokseen.

Kolehmainen ja Rabinä aiheellisesti varoittavatkin kummankin teoksensa aluksi verojen minimoinnin väärästä houkutuksesta.⁵ Totta tosiaan: muutaman tuhannen euron verosäästön tuottama ilo voi haihtua nopeasti, kun puoliso tai perillinen jälkikäteen huomaa, miten epätarkoituksenmukainen heidän valitsemansa järjestely on ollut tarjolla olleeseen, hylättyyn vaihtoehtoon verrattuna. Tällaiset varoituksen sanat saattavat kuitenkin kaikua kuuroille korville tai unohtua, kun verottaja ehkä nähdään suurimpana vihollisena, jolle ei tule antaa mitään ylimääräistä.

Vaihtoehtoihin jäämistöjärjestelyihin perusteetta liitetyt erilaiset veroseuraamukset ovat siis huomion arvoinen oikeuspoliittinen ongelma. Lainopin näkökulmasta erityisen ongelmallista taas on, jos tällaisen erikohtelun alaiseksi joutuu kaksi varallisuusoikeudellisesti samansisältöistä järjestelyä. Tästä ehkä tunnetuimman esimerkin tarjoaa PerVL 15.1 §:ssa annettu niin kutsuttua *yhteistestamenttia* koskeva säännös. Lainkohdassa todetaan, että jos tietty omaisuus tulee testamentin nojalla yhteisesti kahdelle tai useammalle henkilölle, jotka ovat erilaisessa sukulaisuussuhteessa testamentintekijään, vero määrätään sen henkilön sukulaisuuden mukaan, joka on *kaukaisinta* sukua. Tällainen yhteistestamentti johtaa näin lähtökohtaisesti ankarampaan perintöverotukseen kuin testamentti, jossa saajille tulee kullekin erikseen tietty murto-osa kyseisestä omaisuudesta. Siinä tapauksessa, että testamentinsaajina ovat aviopuolisot, on yhteistestamentiksi katsomisen vaikutus kuitenkin päinvastainen. PerVL 15.1:ssa nimittäin säädetään, että aviopuolisolle yhteisesti testamentatusta omaisuudesta vero lasketaan *läheisempää* sukua olevan saajan mukaan.

PerVL 15.1 §:ssa lähdetään siis siitä, että on mahdollista tehdä ero näiden kahden testamenttaustavan kesken. Perittävän oletetaan voivan määrätä esimerkiksi tietty kiinteistö A:lle ja B:lle joko 1) yhteisesti taikka 2) sillä tavoin erikseen, että kumpikin saa siitä tietyn murto-osan (tavallisimmin puolet). Perintöverotuksen toimittajan tulisi täten aina testamenttia tulkitsemalla ottaa kantaa siihen, kummalla tavalla perittävä on tarkoittanut saannon tapahtuvan. Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa onkin jouduttu hahmottelemaan kriteerejä kyseisen tulkintaongelman ratkaisemiseksi. Tämä pohdinta vaikuttaa kuitenkin mielettömältä. Oikeudessamme ei yksinkertaisesti tunneta sellaista jaotonta yhteissaantoa, jollaiseen yhteistestamenttia koskeva säännös viittaa. Jos

5. Teoksen I osan s. 3 todetaan osuvasti: ”Verotusta koskevat kysymykset ja verosuunnittelu saavat käytännön elämässä usein ylikorostuneen aseman. Oikeustoimien sisällön määrää liian usein verotus. Häntä heiluttaa koiraa. Lopputulos saattaa olla verotuksellisesti tarkastellen sinänsä optimaalinen, mutta järjestelyn asiallinen sisältö ei vastaa perittävän tahtoa, eikä se ehkä ole jäämistöön osallistenkaan näkökulmasta toimiva.”

tietty kiinteistö testamentataan A:lle ja B:lle omistusoikeuksin, se tuottaa aina heille samanlaisen murto-osaisen yhteisomistuksen. Kaikki ne rajankäyntikriiteerit, joita oikeuskäytännössä ja -tieteessä on koetettu PerVL 15.1:n ympärille kehitellä, ovat näin keinotekoisia, ja niiden varassa on mahdotonta tehdä varallisuus oikeuden näkökulmasta kestävää juridista päättelyä.

Viimeksi mainitut PerVL 15.1 §:n ongelmat ovat tietysti olleet teoksen kirjoittajien tiedossa. Lainkohdassa tehdyn erottelun epämielikkyydestä huolimatta lukijalle on ollut syytä antaa se opastus, jonka avulla hän osaa valita säännöksen soveltamiskäytäntö huomioon ottaen verotuksellisesti edullisimman toimintatavan.⁶ Tämän kirjoittajat ovatkin tehneet taitavasti. Teoksessa omaksuttu tieteellinen tarkasteluote huomioon ottaen olisi kuitenkin lisäksi toivonut, että säännöksen yhteensopimattomuus varallisuus oikeuden järjestelmän kanssa olisi tuotu esille hieman näkyvämmiin. Lukijalle olisi ollut hyvä kertoa, että lainkohtaa sovellettaessa ollaan tekemisissä sellaisen erottelun kanssa, jolla ei ole vastaavuutta varallisuus oikeudessa ja jota ei siksi oikeastaan pitäisi joutua koskaan tekemään. Kun tästä sääntelymme ongelmallisuudesta tyydytään nyt huomauttamaan lyhyesti yhdessä alaviitteessä (Jäämistösuunnittelu I s. 144 av. 191), koko asia jää helposti havaitsematta.

5. Lopuksi

Antti Kolehmainen ja Timo Räbinä ovat kirjoittaneet jäämistösuunnittelusta erinomaisen teossarjan, joka tulee epäilyksittä kulumaan käyttäjiensä käsissä. Se hyödyttää erityisesti juristeja, joiden tehtävänä on neuvoa ja opastaa yksityishenkilöitä jäämistöoikeudellisissa ja jäämistöverotukseen liittyvissä kysymyksissä. Vaikka teoksissa painottuu suunnittelunäkökulma, ne tarjoavat merkittävää apua myös oikeudellisen ratkaisutoiminnan tueksi esimerkiksi pesänjakajille, tuomareille ja verotuspäätöksiä tekeville. Teosten tieteellisen otteen vuoksi käyttäjäkuntaan tulevat lisäksi kuulumaan perhe- ja jäämistöoikeuden ja vero-oikeuden tutkijat sekä opiskelijat.

Kirjoittajat suosittavat takakansiteksteissä teoksiaan ”kaikille oman omaisuuden kohtalosta kiinnostuneille”, siis myös maallikoille. Tätäkin tarkoitusta teokset toteuttavat, niin selkeästi ne on kirjoitettu. Toinen asia sitten on, kuinka laajamittaiseen jäämistösuunnitteluun voi lainopillista koulutusta vailla oleva tällaisen itseopiskelun avulla ryhtyä. Jos teoksiin perehtyy vähänkään tarkemmin, useimmat niissä tarkastelluista ongelmista paljastuvat siinä määrin monisyisiksi

6. Ks. lähemmin Jäämistösuunnittelu I, s. 143–148.

ja vaativiksi, että edes kohtalaisella itsekritiikillä varustettu lukija ymmärtänee hakeutua juridisen asiantuntijan puheille.

Tapani Lohi